

19.9.2018

Sisäministeriön
poliisiosasto

Rikosuhripäivystyksen lausunto poliisin ennalta estävän toiminnan strategiasta 2018–2023

Viite: Lausuntopyyntö 28.8.2018, SMDno-2017-1172

Rikosuhripäivystys kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto esityksestä poliisin ennalta estäväksi strategiaksi. Pidämme erittäin tärkeänä, että käsittelyssä oleva strategia jalkautuu osaksi poliisin paikallista toimintaa. Tämä tulee varmistaa poliisilaitosten tulohajauksessa sekä johtamis- ja ohjausprosesseissa.

Rikosuhripäivystys pitää strategian lähtökohtia ja tavoitteita oikeasuuntaisina. Toimintaympäristön muutokset ja haasteet on siinä ansiokkaasti huomioitu. On tärkeää, että strategiassa on korostettu yhteistyötä järjestöjen ja yhteisöjen kanssa sekä nostettu esille nuorten, ikäihmisten ja vähemmistöjen kanssa tehtävä työ. Pidämme hyvin kannatettavana esitystä kehittää menettelyjä, joilla voidaan antaa ihmisille palautetta heidän toimittamistaan tiedoista ja havainnoista (s. 19). Tämä lisää motivaatiota ilmoittaa havainnoista jatkossakin. On myös tärkeää, että poliisi osoittaa selkeän kanavan, minkä kautta työssään huolta aiheuttavia henkilöitä kohtaavat viranomaiset ja järjestötoimijat voivat tarvittaessa lähestyä poliisia.

Haluamme lausunnossamme tuoda esille joitain erityisesti rikoksen uhrien asemaan liittyviä tarkennuksia ja kehittämisehdotuksia.

Nuoret rikoksen uhrin

Nettipoliisin toiminnalla on suuri merkitys nuoriin kohdistuvien rikosten ehkäisyssä ja luottamuksen luomisessa poliisin toimintaa kohtaan. Poliisin puuttuminen netissä tapahtuneisiin laittomuuksiin ohjaa tärkeällä tavalla nuorten toimintaa verkossa. Lievissä tapauksissa annetut huomautukset ovat hyvä tapa ehkäistä vakavampien rikosten syntymistä. Nettipoliisin toiminta ei tällä hetkellä näyttäydä yhtä selkeänä kuin aikaisemmin eivätkä kaikki poliisin verkkosivulle listatut ”poliisit sosiaalisessa mediassa” puutu verkossa tapahtuviin väärinkäytöksiin. Nettipoliisin toimintaan tarvittaisiin selkeämpää rakennetta, jotta havaituista väärinkäytöksistä olisi helpompi ilmoittaa verkossa toimivalle poliisille.

Ankkuri-toiminta on tärkeää työtä nuorten rikoskierteen katkaisemiseksi ja perheiden tukemiseksi. Rikosuhripäivystys toivoo, että Ankkuri-toiminnassa huomioitaisiin nykyistä enemmän myös nuoret rikoksen uhrin, joita voidaan kohdata ja tunnistaa nuorten tekemien rikosten selvittämisessä. Tiedetään, että monen rikoksen tekijän taustalla on oma uhrikokemus. Huomioimalla myös uhrien tilanne ja varmistamalla riittävä ohjaus rikoksen uhrien tukipalveluihin ja muihin palveluihin voidaan mahdollista rikollista toimintaa ennalta ehkäistä pidemmällä tähtäimellä. Myös huoltajien ohjeistaminen olemassa olevista uhrien tukipalveluista on tärkeää. Rikosuhripäivystys

osallistuu mielellään paikallisten yhteistyömallien rakentamiseen Ankkuri-toiminnan puitteissa. Tällä hetkellä RIKUun ohjautuu vain vähän asiakkaita Ankkuri-toiminnasta.

Pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäiseminen

Pidämme tärkeänä, että perhe- ja lähisuhdeväkivallan ja naiseen kohdistuvan väkivallan ehkäisy ja Istanbulin sopimuksen toimeenpano on nostettu esille strategiassa (s. 16).

Toimivaksi todettu Marak-riskinarviointimenetelmä on hyvä esimerkki moniammatillisesta yhteistyöstä, jossa voidaan ehkäistä rikoksen uhriksi joutumista ja tarjota uhrille apua ja palveluita kokonaisvaltaisesti. RIKUn edustajat osallistuvat lähes kaikkiin Suomessa toimiviin Marak-työryhmiin ja suurella osalla Marak-asiakkaista on RIKUn tukihenkilö.

Poliisin aktiivisuus työryhmien toiminnassa vaihtelee eri puolilla maata. Joskus poliisin arkipuheessa tulee esiin mielipiteitä, ettei Marak-riskinarviointien tekeminen kuulu poliisin tehtäviin. On hyvä, että Marak-toiminnan merkitys nyt nousee esille strategiassa. Tämän tulisi näkyä siinä, miten aktiivisesti poliisi osallistuu toimintamallin toteuttamiseen. Mikäli poliisi ei jostain syystä voi tehdä yksittäisen asiakkaan kohdalla riskinarviointia, tulisi uhri ohjata uhrien tukipalveluun, jossa riskinarviointilomake voidaan täyttää muun uhrin selviytymiseen käytävän keskustelun ohessa.

Viharikosten ennalta estäminen ja vähemmistöt

Poliisin ennalta estävällä toiminnalla on tärkeä rooli vähemmistöön kuuluvien henkilöiden tavoittamisessa ja luottamuksen luomisessa viranomaisia kohtaan. Vähemmistöön kuuluvien henkilöiden kynnys tehdä rikosilmoituksia on tutkimusten mukaan korkeampi kuin valtaväestöön kuuluvien. Viharikosten lisäksi tämä koskee muitakin rikoksia.

Rikosuhripäivystys on osallistunut viime vuosina ministeriöiden hankkeisiin, joiden tavoitteena on tavoittaa ja tukea viharikosten uhreja. Näitä hankkeita ovat olleet sisäministeriön koordinoima Good Practice Plus -hanke sekä tällä hetkellä käynnissä oleva oikeusministeriön koordinoima Against Hate -hanke. Molemmissa hankkeissa RIKUn tehtävänä on ollut kehittää viharikosten uhreille ja uhreja kohtaaville tahoille tarkoitettuja koulutuksia, joilla halutaan lisätä uhrien tietoisuutta viharikoksista sekä rohkaista heitä hakemaan tukea ja tekemään rikosilmoituksia.

Toiminnan uskottavuuden kannalta on tärkeää, että paikallinen poliisi osallistuu viharikosten uhrien tavoittamiseksi luotavien verkostojen toimintaan ja koulutusten toteuttamiseen. On erittäin tärkeää, että poliisi ohjaa viharikosten uhreja tukipalveluiden piiriin (s. 15). Uhrien selviytymistä edistää se, että he ymmärtävät rikosprosessin eri vaiheet ja eri toimijoiden tehtävät ja roolit prosessissa ja saavat keskusteluapua sekä tarvittaessa ohjauksen erityistukipalveluihin.

RIKU pitää tärkeänä strategian tavoitetta (s. 16) lisätä poliisin tietoa ja ymmärrystä viharikosten erityisluonteesta ja niiden vaikutuksista uhriin, uhrien edustamiin yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Halumme korostaa sitä, kuinka tärkeää luottamuksellisten suhteiden rakentamisessa ja rikosten ilmitulon kannalta on toimia aktiivisesti vähemmistöjen parissa ja toimia yhdenvertaisesti rikosilmoitusten vastaanottamisessa ja käsittelyssä. Edelleen havaitsemme puutteita muun muassa tulkauksen käyttämisessä rikosilmoituksia vastaanotettaessa.

On tervetullutta ja tarpeellista, että poliisi lisää tietoa ja osaamista vähemmistöihin liittyvissä erityiskysymyksissä sekä osaamista tukevaa yhteistyötä vähemmistöryhmiä edustavien tahojen kanssa (s.13). Tiedon ja osaamisen lisääminen on tärkeää myös haitallisista kulttuuriperinteistä, kuten kunniaan liittyvästä väkivallasta ja pakkoavioliitosta. Poliisin tietoon tullessaan tilanne vaatii usein nopeaa puuttumista ja erityisesti alaikäiset rikoksen uhrit on osattava saattaa asiaankuuluvan avun piiriin tilanteen pysäyttämiseksi ja lisävahingon ennaltaehkäisemiseksi.

Paperittomien rikoksen uhrien asema

Paperittomien henkilöiden määrä on Suomessa lisääntynyt viime vuosina. Rikoksen uhriksi joutunut paperiton kokee yleensä tilanteensa turvattomana, eikä aina uskalla tehdä rikosilmoitusta. Taustalla voi olla pelko säilöön ottamisesta ja maasta poistamisesta tai ylipäättään pelko viranomaisia kohtaan.

Kyse on useimmiten yleisemmistä rikoksista kuten lähisuhdeväkivallasta tai omaisuusrikoksista. Lähisuhdeväkivallassa uhri on erityisen heikoilla riippuvaisen asemansa vuoksi. Häntä saatetaan painostaa pysymään suhteessa maasta poistamisen tai lasten menettämisen pelolla. Toisaalta paperittomien ihmisten määrän lisääntyminen näkyy RIKUn toiminnassa työelämään liittyvän hyväksikäytön uhriksi joutuneiden asiakkaiden määrän kasvamisena.

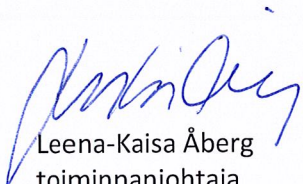
Hollannissa poliisi toimii siten, että rikosilmoituksen voi jättää ilman, että tieto yhdistyy maahanmuuttovalvontaan (ns. free in, free out -järjestelmä). Tämän lisäksi lähipoliisityötä tekevät poliisit ovat tärkeä kontakti ja turva yhteiskunnan ulkopuolella eläville ihmisille. Palomuuriksi kutsutun järjestelmän avulla voidaan ehkäistä hyväksikäytön ja rikollisuuden, myös ihmiskaupan kasvua.

Palomuuritoiminta soveltuisi hyvin ennalta estävän poliisin toimintaan. Rikosuhripäivystys ehdottaa, että poliisissa käynnistetään selvitys siitä, miten ennalta estävän toiminnan puitteissa voidaan tavoittaa ilman oleskeluoikeutta maassa elävät henkilöt, jotka ovat joutuneet rikoksen uhreiksi, ja tarjota heille palomuurimallin mukainen mahdollisuus rikosilmoituksen tekemiseen sekä matalan kynnyksen konsultointimahdollisuus sellaisille pelkääville uhreille, jotka haluavat vielä harkita rikosilmoituksen tekemistä. Näin voitaisiin edistää sitä, että paperittomat rikoksen uhrit uskaltavat tehdä rikosilmoituksen heihin kohdistuneesta rikoksesta ja että rikolliset voidaan saada kiinni teoistaan.

Ohjaaminen uhrien tukipalveluihin

Oikeusministeriö on antanut julkisen palveluveloitteen rikoksen uhrien yleisten tukipalveluiden tuottamisesta Rikosuhripäivystykselle vuosille 2018–2027. Uhrien tukipalveluita on saatavilla valtakunnallisesti 31 palvelupisteestä – sekä verkossa ja puhelimitse. Näiden yleisten tukipalveluiden lisäksi lukuisat eri toimijat tarjoavat erityispalveluita tietyille uhriryhmille.

Myös ennalta estävässä toiminnassa kohdataan rikoksen uhreja – ja usein sellaisia uhreja, joiden tavoittaminen on muulla tavoin vaikeaa. Tästä syystä pidämme erittäin tärkeänä, että ennalta estävässä toiminnassa kerrotaan saatavilla olevista uhrien tukipalveluista ja niiden merkityksestä uhrien selviytymiselle ja oikeusturvan toteutumiselle. Uhri voidaan ohjata tukipalveluun, vaikka hän ei olisi tehnyt rikosilmoitusta. Tavatessaan erilaisia vähemmistöryhmiä ennalta estävän toiminnan puitteissa poliisilla on erityisen hyvä mahdollisuus rohkaista pelkääviä uhreja hakemaan apua ja tukea. Uhrien ohjaamista tukipalveluihin ei tule rajoittaa vain tiettyihin rikostyyppeihin.

Leena-Kaisa Åberg
toiminnanjohtaja
Rikosuhripäivystys
leena-kaisa.aberg@riku.fi
puh. 050 3378703